

PLYWAĆ (296) *vb impf*

a jasne.

inf pływać (45). ◇ *praes 1 sg* pływam (17). ◇ *2 sg* pływász (10). ◇ *3 sg* pływa (71). ◇ *1 pl* pływamy (13). ◇ *3 pl* pływają (40). ◇ *praet 1 sg m* -m pływał (3). ◇ *3 sg m* pływał (26). *f* pływała (5). *n* pływało (4). ◇ *1 pl m pers* -smy pływali (1). ◇ *3 pl m pers* pływali (8). *subst* pływały (2). ◇ *fut 2 sg m* pływać będziesz (1). *f* będziesz pływała (1). ◇ *3 sg m* będzie pływał (4). *f* będzie pływała (1). ◇ *1 pl m pers* będziemy pływać (2). ◇ *imp 2 sg* pływaj (7). ◇ *3 sg* niechaj pływaj (1). ◇ *2 pl* pływajcie (1). ◇ *3 pl* niechże pływają (1). ◇ *con 2 sg m* byś pływał (4). ◇ *3 sg m* by pływał, pływałby (5). ◇ *1 pl m pers* byśmy pływali (1) *BielKron*, bychmy pływali (1) *RejPos*. ◇ *3 pl m pers* by pływali (2). *subst* bodaj pływały (1). ◇ *con praet 1 sg m* bych był pływał (1). ◇ *part praes act* pływając (17).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Poruszać się po powierzchni wody lub w wodzie; niekiedy też: płynąć w określonym kierunku; natare Vulg, PolAnt, Calag, Calep, Cn; nare Mącz, Calag, Calep, Cn; perferri se ferre PolAnt; fluitare Mącz, JanStat; fluctuare, innatare, obnare, obnatare Mącz (211) : BierEz G4v, Q; Natatilis, czo plyva. BartBydg 96; FalZioł IV 29c, 38d; RejRozm 398, 399; gdy fie kto vczy pływać czyni tho przy pęcherzu álbo plawy/ áby fnadz nye vtonał GliczKsiąż O2, O2; RejWiz 10v; Leop Act 27/43; NIewiáftá w iámę dziecię/ co w niey wodá bylá/ Wrzuciłá/ Cefarz idąc/ vřzrał áno pływa. RejZwierz 39; BibRadz Is 25/11; BielKron 447, 450v; Obno et Obnato, I tám y lám pływam. Mącz 248c, 248c [2 r.]; RejZwierc 249v; BielSpr 5 [2 r.]; Bywáło też y wtem v ftárych ludzi ćwiczenie/ że żołnierze kapáli fię w rzekach [...]/ nietylko dla omycia ciála z brudu y z potu/ ále też áby fię vczyli pływać. ModrzBaz 111v; Calag 433b; nawá żadnéy íprawy Nie flucha/ ále w morfkim rozgniewaniu pływa Sámopás KochPam 85; Natabula – Mieífce gdzie pliwaią. Calep 701a; Supemato – Po wierchu pliwam. Calep 1032b, 701a [2 r.]; WujNT Act 27/43; KlonFlis E2; KlonWor 2.*

pływać do kogo (1): Do Wenufowey Xieni niegdy pływał Drogi Leander y morze przebywał *KlonFlis C3*.

pływać po czym [= nad czym] (1): [W czasie potopu] Ryby po górach wyfókich pływały *KochPieś 32*.

pływać przez co (3): [Biskup moguntyński Hatto] vćiekl ná thę wieżę kthora bylá miedzy wodámi/ máiąc zá tho áby myłzy pływać przez Ren nie vmiály *BielKron 285*. Cf »przez rzekę pływać«.

W przeciwstawieniu: »pływać ... lecieć« (1): wolnością Polką zápaleni/ [...] nie iecháli áni pływáli/ ále ná kóniéch fwych po wodzie lećieli ná onego Mofkiewského Tyránná *OrzQuin R*.

W charakterystycznych połączeniach: *pływać bezpiecznie, bystrze, dobrze; jąć się pływać, moc (2), nawyknać, uczyć się (4), umieć (2); w wodzie żyć pływając.*

Przysłowie: Nie pomoże nic Gąłce choć z Láběćmi pływa/ Przedfię miedzy białemi náłzá Gąłká síwa. *RejWiz 98*.

Fraza: »pływają łodzie« (1): Niechże mé po byftréy wodzie/ Nie pływáią ze mną łodzie/ Nábywáiąc sřébrá/ złotá *PudlFr 22*.

Zwroty: »w morzu pływać« (1): Rybá w ízyrokim morzu iáko byftrze pływa *RejWiz 50*.

»norkiem, pod wodą pływać« = *inurinare, urinare, urinari Mącz [szyk zmienny] (3:1):* Ranae diu sub aqua vrinantur, Záby długo pływáją pod wodą/ długo fie nie wynurzáją. *Mącz 508d, 508d [3 r.]*.

»przez rzekę pływać« = *przeprować się na drugi brzeg* (2): ná tym wiele należy kto vmie łobie poczynąć [...] ná przepráwowaniu przes trudne mieyćcá/ iáko [...]/ przes rzeki pływać/ tak iezdnym iáko piefzym *BielSpr* 7, 2.

»po wodzie, w wodzie, na wodzie pływać« [szyk zmienny] (6:3:2): *FalZioł* IV 32d; *BielKron* 461v; Terra mari aquisque innatat, Ziemią y na wodach pływa. *Mącz* 248c, 131c [2 r.], 248c; *RejZwierc* 99; *PaprPan* L3; *PudłFr* 22; Ktorey [ryby] rzecz włafna ielt w wodzie przebywáć/ Y po niey pływáć. *KlonFlis* E3v, B4v.

Szereg: »nie jechać ani pływać« (1): *OrzQuin* R cf *W przeciwstawieniu*.

Przen (20) : *RejJóz* D3; fyn then ktorego ocyec ná náukách myał/ [...] ma fie theż yáć pływáć [tj. zacząć działać samodzielnie]/ yáko inlfy czynili. *GliczKsiąż* O2.

W połączeniu szeregowym (1): *SkarŻyw* 47 cf »pływać w rzece«.

Przysłowie: iuż moie czafi w to niefzczęfcie przyfzły Aczem ia nicz nie myfłił o tey fwey przygodzie Lecz widzę ta po ludzioch pływa nie po wodzie *RejJóz* I3v.

Zwroty: »pływać między bojaźnią a nadzieją« (1): [*Amfimachus radził, aby uderzyli na greckie wojsko*] iżby iuż álbo vmrzcć z nimi/ álbo fie odiać/ iákobyfmy więcey nie pływáli miedzy boiaźnią á nádzyeią *BielKron* 59v.

»pływać po morzu, (jako) w głębokościach morskich (a. morza)« [szyk zmienny] (1:2): [*Miły Panie*] wtem pielgrzymowaniu doczelnego zywota náfego w ktorem wftawicznie iako wgłębokoścyach morskich pływami: racz miłofciwie ku brzegowi przywiefc nas *RejPs* 42; *RejPos* 176v; Iż mi to Pan moy dáć raczył/ zem iuż z onego głębokiego morzá błędow Antychriftowych wyfzedł ná brzeg belfieczny zbáwienia/ [...] gdzie mi fie iuż też nie trzebá wifzu chwytáć; ktorymem fie ciefzył po morzu pływáiąc *CzechRozm* 20v.

»pływać w niebezpieczeństwie« [szyk zmienny] (2): mamy baczyć/ iż fie tá łodka [*Kościół krześcijański*] záwždy kołyłáć á w niebelfieczńftwie pływáć muśi. *RejPos* 51, 49.

»pływać w rzece« (1): Dziwna rzeká písmo S. [...] y ták miałka iřz w niey báránek/ to ielt profty y nieuczony/ brodzić: y wielbład w niey to ielt wczony y Doktor pływáć/ y zátopić fie (pyřzny Heretyk) może. *SkarŻyw* 47.

[»na suszy pływać« = *prawdopodobnie: być w tarapatach*: We szkoleć on taki bywał I na suszy często pływał; Przeto skosztowawszy złego, Już mógl poznać co dobrego. *PismaPolit* 93.]

»pływać po wodzie« (1): *RejJóz* I3v cf *Przysłowie*.

»pływać przeciw(ko) wodzie, wśpak, [wzwodę]« = *sprzeciwiać się, postępować inaczej niż większość* [szyk zmienny] (5:1): *RejJóz* I5; *RejKup* n3v, q4; *BielKom* F7; *RejZwierc* 62; Nie wiem co zá ducha mařz/ pływałz przeciw wodzie/ A co iedno przerzeczeńz/ ciągnieřz ku niezgodzie *BielSjem* 10; [Wierzę themu czárćie iż niechceřz mieć ładow/ áni prawdy/ áni miłofierdzia według dobroći Bořkiew/ á teżeřz tego niegodzien/ bo wzwodę pływałz/ á prawdzie mieyćcá dáć nie chceřz. *PostępekPrCzart* 32; *JanSyjon* 77].

»po swej woli pływać« = *działać samowolnie, robić, co się chce* (1): Gdyż nářz rozum potrzebá cnotą fářrzygowáć/ [...] Bo kiedy fie pocźnie proć/ byř gi drátwą sřzywał/ Iuż táki po fwey woli záwždy będziey pływał. *RejWiz* 89.

Szeregi: »pływać a kołysać się« [szyk 1:1] (2): Toć była figurá tey łodki á tego Kościoła Krześciańńkiego/ iż zawždy pływać miała á kołysać sie miała w wielkich nawalnościach/ á w wielkim niebezpieczeństwie tego morza burzliwego/ to iest swiata *RejPos* 49, 51.

a. *Podróżować po wodzie okrętem, łodzią itp. (też wewnątrz ryby w biblijnej opowieści o Jonaszu);* *naviculari Calep* (140) : Małpież z niego [z grzbietu żółwia] prędko łkoczył. Rzekąc/ kiedym z tobą pływał/ [...] Izem táko szalony był *BierEz* Q2; Nie pływałby marynarz ani gárdła ważył/ Ale to wżytko czyni by rołkoży zażył. *RejWiz* 20v, 101v; *RejZwierc* 12; *GostGosp* 90; *WyprPl* A3v; obiecuiemy [...] vczynić władzą nález królewńką: áby rzeki były wycyścione/ á obywatéle ziem náleznych áby wolnie pływali. *SarnStat* 54 [*idem* 918], 917, 918; Láchą nálezowano owę drugą drogę/ Wiślną odnogę. Y tą ná Fryior [= *na wiosnę*] pływaią Rotmáni *KlonFlis* F2, A3v, D3.

pływać czym [= z pomocą czego] (1): łami [*Azenagowie*] bez żaglow pływaią tylko wiofły. *BielKron* 450.

pływać na czym (5): ZÁs drugi gotuiąc łobie okręt/ áby się wozil po łrogich nawalnościach/ porucza się drzewu łprochniálzemu [*modli się do bałwana*] niż to ná ktorým pływa. *BudBib Sap* 14/1; *KlonFlis* D4v. Cf »na łodzi pływać«.

pływać po czym (19): Bom nie bywał ná morzu [...]. Tum iedno po łádzawkách Polńkich troché pływał *RejZwierc* 243. Cf »po morzu pływać«, »pływać po rzece«, »po wodzie pływać«.

pływać w czym (6): Pátrż co się dzyało z Iopem álbo s Tobiałzem/ Albo co w rybie pływał z vbogim Ionałzem. *RejWiz* 131, 111v. Cf »w okręcie pływać«.

pływać dokąd (5): *RejWiz* 188v; Tego wżego ma doyrzeć/ co do Gdańńka pływa [...]/ áby to ták było/ á wczás wżyítko. *GostGosp* 90; *SarnStat* 918; *VotSzl* B. Cf *pływać dokąd* z *czym*.

pływać dokąd z czym (1): bo łami Nakaždy rok pływaiąc do Gdańńka z traftami/ Widzicie gęfte miałta/ y zamki budowne *KochSat* A3.

W charakterystycznych połączeniach: pływać prześpiecznie, wolnie (2); *pływać po sadzawkach polskich, po świecie*.

Zwroty: »na łodzi, na korabioch, w okręcie, w korabioch, w nawach pływać« = *transire mare PolAnt* [szyk zmienny] (2:1:2:1:1): Ci co po wodach morńkich w okręcyech pływaią [*Qui descendunt mare in navibus Vulg Ps* 106/23]/ Ná rozmaitych wodách prac łwych wżywaią *LubPs* Y5; *RejWiz* 90v; *RejZwierc* [28²] [2 r.]; *BudBib Sap* 14/5; *ZawJeft* 31; *Navicular* – Łałodzi [!] pływam. *Calep* 691a.

»pływać na morze« = *wyruszać w podróż morską* (1): Z Nierownym w wierze/ nie pływay ná morze. *BierEz* Q.

»po morzu (a. po morskich srogościach, a. po morskich wodach), przez morze, morzem, na morzu, w morzu pływać« [szyk zmienny] (12:2:2:1:1): ále łnadz y ci wiecey co pływaią po morńkich łrogółcyach zrozumieć to mogá iż on gdy chce może wody włmierzić *RejPs* 160; *LubPs* Y5; *RejWiz* 5, 8v, 10v; *RejZwierc* 17v; gdyłmy pływali po morzu Adryátyckim [*perlatis nobis in Adria (marg) navigantibus* (–)]/ około pułnocy zdáło się żeglarzom iż była blisko nich niektóra kráina. *BibRadz Act* 27/27; Krol Apollon pływał po morzu dziewięć lat żony żálując. *HistRzym* 21v, 11v, 26v; *RejZwierc* 14v, 28, 159v; *BudBib Sap* 14/5; Próżno morzem nie pływamy: Próżno w bitwách nie bywamy: Vgodzi niełzczęście wżędzie *KochTr* 17; Przeiazd niepewny: bowiem ná morzu północnym Témi

cząfy/ Król Duńki pływał z wojskiem mocny *KochPam* 84; Transfreto – Przemorze [!] pływam. *Calep* 1079b; *VotSzl* B.

»w przygodach (a w niebezpieczeństwie żywota) pływać« = *mieć niebezpieczną podróż* (2): *RejWiz* 94v; każdy Mórinarz zawždy ma więtszą radość y pociechę/ gdy w przygodach á w niebezpieczeństwie żywota swego pływając/ przypływie do pożądanego portu swoiego/ niżli on który cichym wiatrem á spokojnymi wodami przypływie. *RejPos* 50.

»pływać po rzece« (3): *RejWiz* 10v; Chwał morze/ á łam pływaj po świadomey Rzece známey. *KlonFlis* D4v, B.

»po wodzie (a. po wodach), na wodach pływać« [*w tym: po Wandzinej wodzie = po Wiśle* (1)] [*szyk zmienny*] (3:1): *RejZwierc* Av, 180; Lecz człowiek dobry y nie nązbyt chciwy/ [...] Żyie ná ziemi ná ktorey się rodzi/ Po wodach frogich nie pływa *KlonFlis* B4, C2.

Przen (88) :

pływać na czym (1): Thoćby [*lege: Choćby*] mu złote Mercurius łowá Łań królomowny/ wżytká myśl flifowá Ná Wiśle pływa zá swoim Rotmánem *KlonFlis* D4.

W porównaniu (1): [*Do Pychy*] Duchu/ łkad burza z nawálnością bywa/ Wtorey [*lege: w ktorey*] świat pływa/ iák czołn po ieżerze *GrabowSet* D3v.

Zwrot: »w łodce pływać« (2): [*Kościół Krześcijański może być*] tą łodką/ o ktorey tu Ewányeliłta piłze/ w ktorey on [*Pan*] wstáwicznie pływa *RejPos* 49, 51.

Szereg: »pływać i być« (1): Pewnieć nic inego nie figurowála tá łodká [...]/ iedno Kościół iego święty/ á zebranie powołanych iego/ s kthorymi on obiecał pływać y być w każdym niebezpieczeństwie światá tego aż do łkończenia iego. *RejPos* 176v.

a) *Życ, przeżywać coś, postępować jakoś* (83) : <A bac>zyłzli iż cię łłczelcie wznióło <ma>drze pływaj á dierz się zá wiołło *RejRozpr* K3v; *RejWiz* 37v; [*O pobożnym życiu*] Iednoby się trzeba pilnie pytać/ Mądrze pływać á brzegu się chwytáć *RejAp* Cc8v; *HistRzym* 40.

pływać na czym (1): niechay łtrách rułzy [...] takiego/ ktory bez rozmyłłu á bez boiáźni Pánłkiey buia łobie á pływa łobie/ iáko Ieleń w pułczy/ ná rozmaitych páłtwilkach światá tego *RejPos* 264v.

pływać po czym (10): Dayże nam [...] włzechmogący Pánie thákie rybitwy/ [...] / áby nas tak wczyli [...] / iákobychmy bezpiecznie á w opátrności twoiey pływáli w łodce twoiey/ po tych mórnych burzliwóciach światá tego *RejPos* 177v; wnet znajdzie Pan okręt káždemu wiernemu swemu iáko Noemu/ iż będzie bezpiecznie pływał po wżythkich nawálnóciach światá tego. *RejZwierc* 198v. *Cf* »pływać po morzu, po nawálnóciach mórskich«.

pływać w czym (51): Bo zawždy połpolicie bezpieczniełzy bywa Czo w łzczelciu a w swobodzie wstáwicznie pływa *RejJóz* E6, E4v, H4v, I, I5, I7 (9); Bo wierni twoi włzędzy w rołkołzach pływáją *LubPs* P4v, L4; Gdyż iest łzczelłwłzy oracz co zdrowia wżywa/ Niżli nawłłłzy bogacz co w chorobach pływa. *RejWiz* 61v, 91, 135v; *RejFig* DD3; *RejZwierc* 11, 38v, 60; *Górndworz* Ee4v; Pomyłłże też łobie ná onę światá mátkę iego/ w iákiey radości pływála światá dułzá iey/ gdyż iuż widzyála wżytki prorocłwá wpełnione *RejPos* 20v; będzie rozumiał/ iż gdy będzie pływał w tey nádziei swoiey o thym Pánu swoim/ iż thá iego doczelna łmierz będzie mu się zdála nie ináczey iedno iáko wdzięczny łen *RejPos* 84v; iákie to iest morze światá tego omyłnego/ á iáko po nim wstáwicznie pływamy/

w wątpliwościach á omyłkach [!] iego *RejPos* 177v, 84v, 127, 128, 128v, 129v (13); *HistLan* D3v; W Polfzczę zacni ten Herb [Korab] máią/ Ktorzy bełpiecznie pływaią/ W cnotach/ w łławach/ w poćciwości *RejZwierc* Av, [28²], 224; [Chmielecki jest przymuszany] Aby w Rycerłkiey łpráwie wftáwicznie pływał/ Tego á nie inłzego rzemiołá wżywał. *PaprPan* Aa3, S3; Niechay iáko chce człówek w łzczęściu pływa/ [...] Iełli z fortuną rozum łye nie łprzęże/ Tákiéyże łmierci co byđło podłęże. *KochPs* 74, 204; *SkarŻyw* 573; *ActReg* 162; Co pożyteczno/ zniłczyć pieczółuielz/ A to/ co łzkodzi/ w twym kochániu pływa. *GrabowSet* G; IAM łwiádom [...] Co czyni w łudźiech buyność á co czyni łtátek. Tegom łam z młodych łat łwych nie wmiáł wżywáć/ Gdym łię był máło w łzczęściu [!] poczáł [!] wczýć pływáć. *CzahTr* Cv, H3v; *SapEpit* Bv; [Eius animi qui nunc luxuria et lascivia defluit refundam. Stłumie iego wmyłł ktory teraz w zbytkach á w płócie pływa. *TerentMatKęł* H8v; *CiceroKosz* cv]. Cf »w niebezpieczeństwie pływáć«, »w odmęcie, w nawałnościach pływáć«.

W porównaniach (2): Albo on Amán Hetman krolá Áłwerułá/ ktory iáko paw pływał w rołkołzách łwiátá tego *RejPos* 127; Tám łtárzec miedzy nimi [córkami] [...] Bárzo z wielkim dołtátkiem ták był náwłzem chowan/ [...] A iáko pączek w máłle w rołkołzy pływaiąć. *HistLan* D3v.

W charakterystycznych połączeniach: pływáć bezpiecznie (5), mądrze, ustawicznie (2); pływáć po burzłiwościach; pływáć w błędzie, w chorobach, w cnotach (2), w (dobrej) łławie (4), w grzechach, w kochaniu, w łasce (2), w młodości, w nadziei (3), w nieszczęściu, w niewymownych wšzetecznościach, w obietnicach wdzięcznych, w omyłkach (omyłnościach) (3), w opatrności, w poćciwości, w radości, w rozkoszy(-ach) (13), w rycerskiej sprawie, w strachu, w swobodzie, w szczęściu (12), w wątpliwościach (2), w zacności(-ach) (2), w zbytkach a w psocie.

Przysłowia: Kiedy kto w łzczęłciu pływa o drugie dba máło *RejJóz* K4v, K4v marg.

Wiele przyiaciół ma co w łzczęłciu pływa/ Patrżze w niełzczęłciu iáko ich wbywa. *RejZwierc* 224.

Zwroty: »głęboko pływáć« (1): Bo dułłá ma głęboko prze grzech w łtráchu pływa *LubPs* L4.

»pływáć w łodce, na łodzi« [w tym: czyjej (3)] = kierowáć się (czyjá) nauką [szyk zmienny] (3:1): *RejAp* 74v; Bo łłuchay iáka to iełł moc/ á iáka to iełł rołkołz pływáć w tey łodce iego [Nowego Testamentu]/ á wczýć łie w niey *RejPos* 175, 177, 177v.

»na łodzi pływáć« [aluzja do pracy wykonywanej przez człowieka] (1): Vocatio ábo powołánie káżdego człóweká/ iełł łodzią iego ná ktorey pływa *KlonFlis* A4.

»pływáć po morzu, na morzu, w morzu, po nawałnościach morskich« [szyk zmienny] (7:1:1:1): *RejPs* 82v; po okrutnem morzu rołpáczy pływám/ i wały mię i tam i łam miecá. *MurzHist* E4v; Pociechá thim włzytkim/ ktorzy po tym morzu te⁸⁰ niczemnego łwiátá pływáyá *LubPs* Y5v marg; *RejPos* 137v, 177, 177v, 316v; *RejZwierc* 28, 67, 83.

»w niebezpieczeństwie, po niebezpieczeństwiech pływáć« [szyk zmienny] (3:1): Tákież y thy iákołkolwiek pływáłz w káżdym niebełpieczeńłtwie łwoim/ [...] pewnie beđzielz przywiedzion do wdzyęcznego porthu łwoiego. *RejPos* 50v, 51v; O bychmy łie my theż nędzni márynarze obacżyli/ po iákich niebełpieczeńłthwiech ná tym omyłnym morzu tego obłudnego łwiátá pływamy *RejZwierc* 83, 14v.

»pływać w odmęcie, w nawałnościach« [szyk zmienny] (1:1): *RejPos* 49; [O zagrożeniu Rzeczypospolitej przez wrogów:] będziem w tym odmęcie pływać/ aż łie Pań Bog nád námi zlituie. *BielSpr* cv.

»w słabym okręcie pływać« = żyć z niepewnością jutra (1): Tákże y my moglibychmy łie rozmyłlic/ iż bárzo w łłábym okręcie pływamy po tym burzliwym morzu łwiátá tego *RejZwierc* 67.

»po łwiátu z myłłá pływać« (1): Włłniowieckich to narod/ ołobliwy bywał/ A rozlicznie po łwiátu/ zázwdy z myłłá pływał. *RejZwierc* 92v.

»wiatrami polskimi pływać« = przestrzegać polskich praw i obyczajów (1): [aluzja do sytuacji Polski przedstawionej jako okręt na burzliwym morzu] ná lewo ku Niemcom nieuchodźcie/ wiátrow zachodnych łye bóycie/ Polłkimi pływaycie/ ku portu łztyr dźierźcie *OrzQuin* A3v.

»bez wiosła (na wodę) pływać« = narażać się na niebezpieczeństwo [szyk zmienny] (4): *RejRozpr* Kv; *RejJóz* D2; A próżno łie tákowy ma mądrym názywác/ Kto w tym burzliwym morzu bez wiosła chce pływać. *RejWiz* 8v, 188v.

»pływać w wodzie« (1): Zapomni wnet drugiego gdy łam na łwobodzie Acz łnadz włzytci pływamy łpołu w iedney wodzie *RejJóz* K4v.

Szeregi: »pływać a być« (1): A tu iuz pływaiąc á będąc w tey nádzyei o mnie/ nic ciężko/ nic trudno zdác łie wam nie będzie *RejPos* 138.

»pływać a puścic się na wody« (1): Iuz miła łodko pływay á puśc łie ná wody/ Gdyż wiefz iż łzczęćcie vmie odmieniać przygody. *RejWiz* 10.

»pływać a (i) (ledwe nie) topic się« (2): *GórńDworz* Ee4v; [Pan] Czynic teź to czálém raczy y nád wiernemi łwemi/ iż dopułzcza im teź pływać á topic łie w tych nawałnościach łwiátá tego *RejPos* 49.

α) Aluzja do herbów Łodzia i Korab (6) : Iáko ten Koráb zacny s tego domu płynie/ [...]. A day Boże by długo w Polłzcze v nas pływał *RejZwierc* [28²].

Zwroty: »na łodzi, w łodzi pływać« (1:1): A káždy łtan zacny bywa/ Ktory ná tey Łodzi pływa. *RejZwierc* Av, Av.

»pływać po morzu« (1): Pływay długo á bełpiecznie nawdzyęćzniefza łodzi [...] pływałz po tym morzu łwiátá burzliwego *LubPs* ktv.

»po łwiátu pływać« (1): Wiele ta łodzią [Łaski] po łwiátu pływała A sam to Bóg wie, kędy niebywała. *RejŁas* w. 28.

2. Unosić się na powierzchni lub pod powierzchnią wody (albo innego płynu), nie tonąc, nie osiadać; *supenaatate* Mącz, Cn; *fluctare, fluctuare, fluctuari, fluitare, innare, innatare, nare, natate, obnatate* Cn (62) : Iełtli na dne [uryny] albo nád łamym dnem pływaią [subtelne proszki]/ tedy krzyżow y nog bolenie: vkazuia. *FalZioł* V 11v, 10v, 11v [2 r.]; *HistRzym* 120v; *BiałKat* 283v; *KlonŻal* A4v; Náđ práwo żelázu pływać/ y ogniovi chłodźic kazał. *SkarKaz* 578a.

pływać po czym (21): lekka [karmia] na wirzchu będącza łtrawi łie łama á tak pływa po oney grubey *GlabGad* G5; *SienLek* 27. Cf »po morzu pływać«, »po wierzchu pływać«, »po wodzie pływać«.

pływać w czym (12): Włzyfcy to ludzie widáia/ Iż muchy w winie pływaią. *BierEz* N3v; *FalZioł* V 1v, 6v; *RejWiz* 13v; *BibRadz* 2.Mach 12/16; *RejZwierc* 111; *BudBib* 2.Mach 12/16; Mocz w ktorým iákoby piafek pływa/ Kámień w Nyrkách známienuie. *SienLek* 27v, 27, 27v. Cf »w morzu pływać«.

W porównaniach (2): mięso drobne dla fwey lekkości niezstępuje na doł do żołądka, ale pływa albo po wirzchu albo w poźródku iego iakoby po wodzie proch *GlabGad* H3v; Ná bogaczu gląc co flawy nie miewa/ By pleśń ná winie co po wirzchu pływa. *RejZwierc* 227.

W charakterystycznych połączeniach: *pływać na dnie (nad dnem)* (3), *na średniej postaci uryny*, *po wszystkim*, *w moczu* (3), *w piwie* (2), *w poźródku* (2), *w urynie* (2), *w winie*; [*krew*] *w jezierce pływa* (2).

Zwroty: »po morzu, w morzu pływać« (2:1): Drewno gdy po morzu pływa/ Ná wzrok więtfze niż ieft bywa *BierEz* G3v; *RejWiz* 146; *BielKron* 434.

»po wi(e)r(z)chu, na wi(e)rzchu (a. na wierzchniej postaci), u wierzchu ([czego]) pływać« [*szyk zmienny*] (11:4:1): Obłoczek w vrinie ieft iakoby dym gruby [...] znamionuie obciążenie płucz/ [...] á nawięczy gdy then obłoczek na wierzchniej postaci vriny: pływa. *FalZioł* V 9, V 8v, 10v, 11, 75v, 94, 116, *GlabGad* E7v [2 r.], E8, G8v, H3v, H6, Kv; *RejZwierc* 227; Rzymiánie/ puźczáli powodzie lekkie rzeczy [...] / iáko fá orzechy wielkie/ iábłká/ y inne rzeczy/ ktore po wierzchu pływaią *BielSpr* 48.

»po wodzie (a. po wirzchu wody), na wodzie pływać« [*szyk zmienny*] (6:2): Pumex, eyn pymfzenfteyn. kámyen co pływa ná wodzye. *Murm* 122; *FalZioł* IV 31d; gruzka [...] ieft natury grubey a ciężkies dla tego też niepływa na wodzie *GlabGad* I5v, H6; *RejWiz* 177; *BielKron* 141; *Mącz* 160b, 248c.

»wznak pływać« (1): Bo widamy iż ryby zdechłe pośpolicie wznak pływaią. *GlabGad* H8v.

Przen (2) :

pływać na czym (1): tá prawdá/ tylko pływa ná ięzyku twoim/ ktorey prawdzie/ [...] ty łam niewierzyłz *KrowObr* 52v.

Przysłowie: Naydą fie/ króm wątpienia/ wielowładny pánie/ Którym ku twéy ozdobie wymowy doftánie: Między którými dopuść tym téz iábłkóm [= *moim rymom; aluzja do średniowiecznej anegdoty o kulach nawozu końskiego udających jabłka*] *pływać KochFrag* 42.

a. *Przekłady i aluzje do biblijnej opowieści o Noem* (11) : *BielKron* 471v; [*Noe*] czáfu frogiego potopu onego [...] befpiecznie pływał *RejZwierc* 263, 129.

pływać po czym (6): Wiárą Noe pływał po onych okrutnościach głębokich czáfu frogości onego pothopu okrutnego. *RejZwierc* 128v. Cf »pływać po wodzie, po wierzchu wody«.

Zwroty: »na korabiu, w łodzi pływać; korab pływał; archa pływała« = *arca ferebatur Vulg; ambulavit arca PolAnt* (1:1;2:1): *Leop Gen* 7/18; *BibRadz Gen* 7/18; *RejZwierc* [28²]; *SkarŻyw* 270; [*Noe*] Zbudował łobie korab niezmierny: Ná którym pływał czáfu złéy przygody Po wierzchu wody. *KochPieś* 32.

»pływać po wodzie (a. po wodach), po wierzchu wody, na wodzie« = *ferris super aquas Vulg; ambulare super faciem aquarum PolAnt* (4:1:1): *RejWiz* 37v; *Leop Gen* 7/18; *BibRadz Gen* 7/18; *RejZwierc* 125v; A korab Noego [...] podniósł fię y pływał po wodzie. *SkarŻyw* 270; *KochPieś* 32.

b. *W przedkopernikańskim wyobrażeniu świata* (1) : Iáko fie toczy niebo iáko zyemiá pływa/ Y iáka pod nią sprowadz y ná spodka bywa. *RejWiz* 10v.

3. Być zalanym wodą (lub inną cieczą), być zanurzonym; nurzać się, kąpać się; natarać Mącz (15) : Krol widząc wody gwałtowne/ musiało być wrocić ku domu z woyłkiem śwym aby nie pływał. *BielKron* 178v; *Mącz* 248c.

pływać w czym (3): [O pijanym] Ze leżyłz iako drewno/ y wonia nie cudna Zálátuie od ciebie/ y twarz bárzo brudna. Iuż byś w rożaney wodce ták y wżytek pływał/ Nie pomożec byś być y Bálłámem vmywał. RejWiz 84, 88v. Cf Zwrot.

Zwrot: »pływać po uszy [w czym]« [szyk zmienny] (2): [O pijanym] A ielli też wilgotność ony śmyłły rułzy/ Zda być pánu iż pływa we błocie po wśzy. RejWiz 120v, 190.

W przem (1) : w tym świeckim piłku giną nálzy chłopi. A kiedy być więc namniey tego nádzyewáią/ Vżrzyłz álic po wśzy w tym morzu pływáią. RejWiz 190.

Przem: Oznacza obfitość, a często nadmiar czegoś [w czym] (10) : ták twoi Rycerze pływáią we złocie. RejZwierz 37v; Nie thoć ielt rołkołz kto w bogáctwach pływa/ Lecż tu z miernołcią kto cnoty wżywa. RejZwierz [213]v, 229; ArtKanc R19v.

W charakterystycznych połączeniach: pływać w bogactwie(ch) (bogactwach) (4), w złocie.

*Zwroty: »pływać we krwi« [szyk zmienny] (2): *BielKron* 227; Królestwo ono Czelkie mężné y známienité/ y Królá było łtráćilo/ y we krwi śwéy domowéy pływáło *OrzQuin* Z2.*

*»jako pączek w maśle pływać« (2): *RejWiz* 19v; Ten [zacny człowiek] zázwdy iako pączek/ w máłle łobie pływa. *RejZwierz* 134v.*

*Szereg: »pływać, bujać« (1): Tu iuż rozumiełz iellic co pomogá [na sądzie bożym] bogáctwa twoie/ ábo zacnołci twoie/ w ktorzych teraz pływałz/ buiałz/ á kochałz márne ciáło łwoie *RejPos* 6v.*

4. Łac się, toczyć się (4) :

a. O wodzie [około czego] (3) : Weżrzec ná wśzytkę zyemię y co ná niey bywa/ Y iako łrogie morze okołó niey pływa. *RejWiz* 45.

Przem (2) :

*pływać po czym (1): ten náłz [Morski Żegota]/ ná wżem óicho płynie. [...] A boday tákíe wody/ po łwiátu pływáły. Ktoreby nigdy łudziom/ łzkody nie dzyáłáły. *RejZwierz* 66v.*

*W porównaniu (1): Gdż zá káżdym to pływa práwie iako wodá/ Kłopot/ fráfunk/ przypadki/ á częłta przygodá. *RejWiz* 16.*

b. O płaczu (1) :

*Fraza: »łzy w oczoch pływáją« (1): Lecż o to ói niedbáią/ ktorzy tym władáią/ Choć drugim co im krzywdá/ łzy w oczoch pływáią. *RejZwierz* 109v.*

*** Bez wystarczającego kontekstu (4) : Immeo – Wierche^m płiwám. *Calep* [507]b; Innato – Płiwám. *Calep* 538b; Inno – Płiwám. *Innabilis* – Gdzie niepliwáią. *Calep* 539a.

Synonimy: 1.a. żeglować; 3. bobrować, brodzić, kąpać się, maczać się, nurzać się, omywać się, topić się; 4. ciec, ciekać.

Formacje współrdzenne cf PLYNAĆ.

Cf PLYWAJĄCY, PLYWANIE